

BESLUT

2016-02-08

Dnr: 15/02902 och
3015**SAKEN**

Rapport, SVT1, 2015-10-22 och 10-23, kl. 19.30 och kl. 7.00, inslag om skolattacken i Trollhättan; fråga om mediets genomslagskraft

BESLUT

Inslagen fälls. Granskningsnämnden anser att de strider mot bestämmelsen om televisionens särskilda genomslagskraft.

FÖRELÄGGANDE

Sveriges Television AB ska på lämpligt sätt offentliggöra nämndens beslut.

INSLAGEN

Inslaget i Rapport den 22 oktober 2015 klockan 19.30

Inslaget handlade om en knivattack på en skola i Trollhättan. I inslaget intervjuades Trollhättan kommuns informationschef. Reportern sa bland annat att skolan hade haft problem med trygghet och studiero samt att Skolinspektionen ”krävt kommunen på vite”. Därefter sades följande.

(Reporter) – Det är en extremt segregerad skola med väldigt få svenska barn. Vad säger du om det? (Informationschef) – Jag kan konstatera att det är en kommunal gymnasieskola. Där många trollhättebor går. Och, ja det har funkat väldigt bra tidigare. Det är ingen, det brukar inte vara mycket extra dåd eller extra händelser eller extra, ja, indicier där jämfört med andra skolor. Det är en väldigt välskött verksamhet.

Inslaget i Rapport den 23 oktober 2015 klockan 7.00

Inslaget handlade om att knivattacken på en skola i Trollhättan hade ett rasistiskt motiv. I inslaget intervjuades polisens kommenderingschef.

(Polis) – ... Händelsen har nu konstaterat att det föreligger ett hatbrottsmotiv. Vi är helt övertygade om att det finns ett motiv där det finns rasistiska förtecken i den här gärningen. (Reporter) – Hur vet ni det? (Polis) – Ah, dels så är det via de här fynden vi

har gjort i gärningsmannens lägenhet som pekar på det. Det är också hur gärningsmannen rör sig, hur han klär sig på platsen under gärningen. Men det är också slutligen då på det sätt som han väljer ut sina offer. Hur han selekterar målsägande helt enkelt. (Reporter) – Väljer han alltså sina offer, hur då? (Polis) – Alltså det vi kan konstatera utifrån de vittnesmål och det som är angivet är att det, på platsen här så väljer han ut offer enligt ett tydligt mönster. Det är utifrån etnicitet då. (Reporter) – Så han väljer bort helsvenska barn? (Polis) – Ja, exakt. De iakttagelser som är gjorda som föranlägger vårat, föranleder vårat tydliga ställningstagande här, det kan jag inte gå in på. Men att, vi är i vart fall övertygade om att det finns ett hatbrottsmotiv.

ANMÄLNINGARNA

Två anmälare anser att reporterns uttalanden i inslagen om att skolan innehöll väldigt få svenska barn och att gärningsmannen inte hade attackerat helsvenska barn var osakliga, fördomsfulla och rasistiska. En anmälare anser att det kunde tolkas som att en majoritet av eleverna på skolan inte var svenska medborgare, hade permanent uppehållstillstånd eller inte ansåg sig vara svenskar.

PROGRAMFÖRETAGETS YTTRANDE

Sveriges Television (SVT) anser att inslagen överensstämmer med bestämmelsen om mediets genomslagskraft och anför sammanfattningsvis följande.

Inslaget i Rapport den 22 oktober 2015 klockan 19.30

I rapporteringen gjorde samma reporter två intervjuer i direktsändning på mycket kort tid. I den tidspressade situationen formulerade sig reportern olyckligt. Som framgår sökte hon efter en bättre formulering och gjorde en paus för att försöka hitta rätt uttryck. Det som låg bakom uttrycket var ett försök att beskriva en bakgrund till frågorna kring säkerhet och studiero som skolan blivit vitesförelagd för till kommunens informationschef.

Informationen som låg bakom frågan till informationschefen var siffror (2014) från Skolverket som visade att 35 procent av niorna i Kronans skola var nyinvandrade (den term Skolverket använder sedan 2013). Det innebär att de kommit till Sverige de senaste fyra åren, och inte har bott här eller gått i svensk skola tidigare. Jämfört med riket som helhet där siffran var 3 procent. I Skolinspektionens rapport den 12 juni 2015 framgick att en inspektion krävde att kommunen skulle åtgärda problem med otrygghet och bristande studiero:

Av skolans redovisning framgår att läsåret 2013/14 uppnådde 51 procent av eleverna i årskurs 3 kunskapskraven i ämnet svenska som andraspråk, 65 procent i ämnet matematik samt 84 procent i de samhällsorienterande ämnena. I ämnena svenska (skolan har få elever eller inga med svenska som modersmål i årskurs 3) och naturorienterande ämnen redovisar skolan inga resultat.

Skolinspektionens kritik riktades mot både dåliga resultat, otrygghet och dålig studiero. Frågan riktades till informationschefen i meningen om barnen kunde

vara mer otrygga på grund av att de kunde utsättas av personer med främlingsfientliga motiv. Den olyckliga formuleringen i reporterns fråga i direktsändning ledde tyvärr till att detta inte framgick tydligt.

Inslaget i Rapport den 23 oktober 2015 klockan 7.00

I morgonsändningarna fortsatte rapporteringen om skolattacken. Bland annat beskrevs händelseförloppet, bakgrunden till vitesföreläggandet. Det berättades också att polisen funnit material på förövarens dator som visade att han haft stort intresse för Nazityskland och en kritisk inställning till islam. Precis innan sändningen klockan 7.00 gick polisen ut offentligt med att det rörde sig om ett hatbrott. Intervjun i programmet var alltså den första intervjun med polisen om denna uppseendeväckande information och den gjordes under stor tidspress.

SVT håller med anmälaren om att meningen med formuleringen ”helsvenska barn” var oklar. Formuleringen var ett misstag. Formuleringen var ett försök att förklara hur förövaren kan ha tänkt och det polisen sa ”han väljer ut sina offer enligt ett tydligt mönster och det är utifrån etnicitet” och ”det finns ett hatbrottsmotiv” – inte att göra gällande att människor skulle ha en hel eller halv nationalitet, eller helt eller halvt medborgarskap.

Termer och begrepp

I lagens beskrivning av hatbrott ingår bland annat ras och nationalitet, förutom etnisk bakgrund, som några av kriterierna för motiven som karaktäriserar hatbrott. Detta betyder till exempel inte att lagstiftaren anser att det finns mänskliga raser utan är till för att beskriva förövarens motiv.

Enligt Brottsförebyggande rådet (BRÅ) beskrivs hatbrott på följande sätt.

Hatbrott innebär att någon angriper en person eller en grupp av människor på grund av deras uppfattade ras, hudfärg, etniska bakgrund, trosbekännelse, sexuella läggning eller könsöverskridande identitet eller uttryck. Den utsatta behöver inte ha egenskapen ifråga utan det räcker om gärningspersonen tror eller uppfattar att denna har det eller anser att denna representerar en grupp människor med sådana egenskaper, exempelvis ett visst etniskt ursprung eller religion.

Begreppen och termerna i detta ämne förklaras i vissa fall olika och dess innebörd har delvis förändrats över tid. I vissa fall syftar användningen av begrepp till att beskriva hur individer uppfattas av en eventuell förövare inte att förklara en sanning. Den generella synen numera är att gruppen/individen själva/själv ska ha tolkningsföreträde när det gäller att definiera till exempel etniskulturell tillhörighet eller sexuell läggning. I det fall som det inte är möjligt och till exempel när hatbrott eller rasistiska företeelser ska beskrivas eller granskas, kan dock termer som inte stämmer med verkligheten också behöva användas.

Sammanfattning

Efter rapporteringen från Kronanskolan inleddes en intensiv diskussion på redaktionen om hur man skulle arbeta för att inte uttrycka sig exkluderande och mer aktuellt i liknande situationer. Redaktionen förde samtal med sakkunniga, olika organisationer och personer för att få infallsvinklar och perspektiv. Ordvalet i rapporteringen kritiserades av ett flertal organisationer, bland annat Afrosvenskarnas riksförbund och Unga muslimer som också bjöds in till redaktionen. En styrelseledamot i Afrosvenskarnas riksförbund och ordföranden för Unga muslimer, medverkade i *Gomorrön Sverige* den 27 oktober 2015 för att beskriva hur de såg på problematiken. *SVT Nyheter*s divisionschef intervjuades och uttalade sig om hur viktig frågan var och vad redaktionen ska göra för att vara mer inkluderande.

Mot bakgrund av diskussionerna har *SVT Nyheter* påbörjat ett större arbete kring värdegrund och formuleringar. Bland annat en lista med olika begrepp och termer kring mångfald och bakgrund som används och diskuteras kontinuerligt. Dokumentet antogs av *SVT Nyheter*s divisionsledning den 10 december 2015 och är ett levande dokument som kommer att revideras regelbundet för att vara uppdaterat och aktuellt. Under våren fortsätter arbetet där alla medarbetare deltar.

AKTUELLA BESTÄMMELSER

SVT ska ta hänsyn till televisionens särskilda genomslagskraft när det gäller programmens ämnen och utformning samt tiden för sändning av programmen (16 § i sändningstillståndet). Bestämmelsen tillämpas bland annat när det gäller program eller inslag som kan uppfattas som diskriminerande. Den innebär enligt granskningsnämndens praxis att programföretaget inte får sända program eller inslag som är uppenbart kränkande mot något av könen, mot människor med viss hudfärg, nationalitet, religion eller sexuell läggning eller mot människor med olika former av funktionsnedsättningar eller sjukdomar.

Granskningsnämnden får besluta att ett programföretag som brutit mot villkor i sitt sändningstillstånd på lämpligt sätt ska offentliggöra nämndens beslut (17 kap. 10 § radio- och tv-lagen).

GRANSKNINGSNÄMNDENS BEDÖMNING

Genom benämningarna ”svenska barn” respektive ”helsvenska barn” i det sammanhang som de förekom i inslagen befastes fördomar i fråga om vilka som kan anses som svenskar. Även med beaktande av att uttalandena gjordes i direktsändning och att syftet var att belysa att gärningen hade ett hatbrottsmotiv, anser nämnden att SVT genom benämningarna inte har visat tillräcklig hänsyn till bestämmelsen om televisionens särskilda genomslagskraft. Inslagen strider därför mot bestämmelsen i 16 § i sändningstillståndet.

Detta beslut har fattats av Henrik Jermsten, Leif Hedman, Jan Holmberg, Nedjma Chaouche och Clas Barkman efter föredragning av Johannes Wik.

På granskningsnämndens vägnar

Henrik Jermsten

Johannes Wik